

DISKUSE

Nad koncepcí dovolání v civilních věcech

Bohumil Dvořák*

Abstrakt: Článek se zabývá koncepcí právní úpravy dovolání v civilních věcech. Všímá si především toho, že současná česká úprava pojímá dovolání jako mimořádný opravný prostředek. Důvody, které k přijetí této koncepce dovolání vedly, podrobuje autor kritice. Dochází přitom k závěru, že úprava dovolání jako mimořádného opravného prostředku nemusí být vždy lacinější a efektivnější. Neobstojí rovněž argument, že takovou koncepcí dovolání vyžadují doporučení Rady Evropy. Pojetí dovolání již nemůže být zdůvodňováno ani rozdělením kompetencí ve federálním státě. Z věcného hlediska pak nesprávné právní posouzení věci nevyhovuje jako důvod mimořádného opravného prostředku. V souladu s judikaturou ESLP by důvodem prolamování právní moci rozhodnutí měly být pouze závažné vady (fundamental defects) pravomocného rozhodnutí. Takovou vadu však nesprávné právní posouzení věci nižší soudní instancí nepředstavuje. Dovolání by proto mělo být koncipováno jako řádný opravný prostředek (jako řádná třetí instance).

Klíčová slova: dovolání, řádné a mimořádné opravné prostředky, pravomocné soudní rozhodnutí, právní moc, přípustnost, nesprávné právní posouzení, právní jistota, závažné vady

1. Vývoj právní úpravy dovolání

Institut dovolání není v našem civilním právu procesním novinkou. Podle civilního řádu soudního z roku 1895 (dále jen „c. ř. s.“) bylo dovolání¹ opravným prostředkem, jímž se strana, případně vedlejší intervenient, dožadovala zrušení nebo změny rozsudku odvolacího soudu.² Jako dovolací důvody zákon označoval a) zmatečnost odvolacího rozsudku nebo řízení, b) vady odvolacího řízení, jež mohly mít za následek nesprávnost rozhodnutí odvolacího soudu, c) rozpor odvolacího rozsudku se spisy a konečně d) nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem (srov. § 503 c. ř. s.). O dovolání rozhodoval vždy Nejvyšší soud (§ 3 jurisdikční normy³). Vzhledem k tomu, že dovoláním bylo přípustné napatat pouze nepravomocné rozsudky odvolacího soudu, označovala jej domácí procesní teorie za *řádny opravný prostředek*.⁴

Přijetím zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví, došlo k nahrazení institutu dovolání, který záležel „jen na vůli strany (účastníka)“,⁵ nástrojem „soudního dozoru“⁶

* JUDr. Bohumil Dvořák, Ph.D., LL.M. Autor je soudcem Nejvyššího soudu a působí též jako odborný asistent na katedře občanského práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: dvorakb@prf.cuni.cz

¹ Německy *Revision*. Naše starší procesualistická literatura používala k označení tohoto opravného prostředku jak termínu *revize*, tak *dovolání*. K prvnímu srov. HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*. Praha: Nákladem vlastním, 1929, s. 136 an. Pojmu dovolání užívají např. KOLBABA, A. – RUBEŠ, J. – TOLAR, J. *Civilněprocesní předpisy platné v zemi České a Moravskoslezské*. Praha: Právnické vydavatelství JUDr. Václav Tomsa, 1947, s. 419.

² BULÍN, H. *Dovolání podle práva československého, německého a francouzského*. Brno – Praha: Orbis, 1935, s. 15.

³ Zákon č. 111/1895 ř. z., o vykonávání soudní moci a o příslušnosti řádných soudů v občanských věcech právních (jurisdikční norma).

⁴ Srov. HORA, V. *Československé civilní právo procesní. Díl III. Opravné prostředky a zvláštní způsoby řízení*, s. 14. Ott počítal dovolání mezi tzv. *řádny pomůcky právní*, což odpovídá dnešnímu pojmu řádného opravného prostředku. Srov. OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního. Díl III. Část zvláštní, oddělení druhé. Opravné prostředky, mimořádné pomůcky právní, zvláštní řízení*. Praha: Nákladem České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1901, s. 7. K vývoji pojmů řádného a mimořádného opravného prostředku srov. NEUMANN, G. *Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen. Zweiter Band*. 4. vydání. Wien: Manz, 1928, s. 1249.

⁵ Tak důvodová zpráva k § 55 až 63 zákona č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

nazvaným *stížnost pro zachování zákona*. Na rozdíl o dovolání se jednalo o *opravný prostředek mimořádný*, směřující proti kterémukoliv pravomocnému rozhodnutí soudu, a to nejen odvolacího. Důvod stížnosti, k níž byl oprávněn pouze generální prokurátor, byl formulován velmi široce jako „*porušení zákona v řízení nebo při rozhodování*“ (§ 55 odst. 1 zákona o zlidovění soudnictví). Přijetím občanského soudního řádu z roku 1950 došlo pouze ke změně názvu stížnosti,⁷ stále se však jednalo o dozorčí prostředek koncipovaný po sovětském vzoru,⁸ jehož deklarovaným cílem bylo prosazování tzv. socialistické zákonosti,⁹ a to i za cenu „*obětování výhod plynoucích z důsledného dodržování stavu vytvořeného pravomocným soudním rozhodnutím*“.¹⁰ Tato charakteristika platila rovněž pro úpravu stížnosti v občanském soudním řádu z roku 1963 (dále jen „o. s. ř.“), který k jejímu podání legitimoval vedle generálního prokurátora i předsedu Nejvyššího soudu. Lhůta k podání stížnosti pro porušení zákona činila tři roky (§ 238 o. s. ř.).

Pro své výrazně nedemokratické rysy, které odporovaly povaze civilního soudního řízení, byla stížnost pro porušení zákona kritizována již v době politického uvolnění na konci 60. let.¹¹ K jejímu odstranění z našeho právního řádu však došlo až po pádu totalitního režimu, a to novelou občanského soudního řádu č. 519/1991 Sb., s účinností od 1. 1. 1992. Na jejím místě (srov. § 236 a násl. o. s. ř.), bylo opětovně zavedeno dovolání, však nikoliv v podobě, v níž bylo v českých zemích známo do února roku 1949.¹² I když legitimace k podání dovolání byla navrácena stranám řízení a oproti stížnosti byla rovněž zkrácena lhůta k jeho podání, dovolání podle nové úpravy si zachovalo stěžejní rys stížnosti pro porušení zákona, a sice povahu *mimořádného opravného prostředku*. Stejně jako zrušená stížnost pro porušení zákona tak dovolání směřuje proti *pravomocným rozhodnutím*.

S ohledem na to, že v současné době probíhá diskuse nad nedávno předloženým věcným záměrem civilního řádu soudního,¹³ kterým se navrhuje návrat k *trojinstančnímu systému* civilního řízení, je jistě namístě zabývat se koncepční otázkou, zda by *de lege ferenda* mělo být dovolání upraveno jako *řádný, nebo mimořádný opravný prostředek*.

2. Důvodová zpráva k zákonu č. 519/1991 Sb.

Důležitosti výše uvedené otázky po koncepci dovolání si byl zákonodárce dobře vědom již v minulosti. V důvodové zprávě k zákonu č. 519/1991 Sb., jímž byl významně novelizován občanský soudní řád, můžeme v souvislosti s novou úpravou dovolání číst: „*Zásadní otázkou ovšem bylo, zda tento nový opravný prostředek má být opravným prostředkem řádným nebo jen mimořádným.*“¹⁴ Stojí za povšimnutí, že zvolenou legislativní konstrukci mimořádného opravného prostředku zákonodárce odůvodnil nikoliv pozitivně výčtem výhod

⁶ K pojmu soudního dozoru blíže HRDLIČKA, J. *Stížnost pro porušení zákona v občanskoprávních věcech*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1965, s. 13 an.

⁷ Podle § 210 an. o. s. ř. 1950 šlo o *stížnost pro porušení zákona*.

⁸ Tak HRDLIČKA, J. *Stížnost pro porušení zákona v občanskoprávních věcech*, s. 5.

⁹ Důvodová zpráva k § 210 o. s. ř. 1950 uváděla: „*Abyste socialistická zákonost důsledně ve státě uskutečňovala a upevňovala, dává zákon generálnímu prokurátorovi právo podat stížnost pro porušení zákona, vyžaduje-li to podle jeho názoru závažný zájem, ať už obecný nebo soukromý, protože v řízení nebo při rozhodování byl porušen zákon.*“

¹⁰ HRDLIČKA, J. *Stížnost pro porušení zákona v občanskoprávních věcech*, s. 20.

¹¹ RUBEŠ, J. Dovolání a stížnost pro porušení zákona v občanském soudním řízení. *Socialistická zákonost*. 1969, č. 1, s. 29. Dále NESROVNAL, V. Inštanční postup vo všeobecnom, osobitně v civilnom súdnictve (Úvaha a námety de lege ferenda). *Právny obzor*. 1969, č. 5, s. 430.

¹² Zákon č. 319/1948, o zlidovění soudnictví, nabyl účinnosti (v převážné části) dne 1. 2. 1949.

¹³ Byl publikován v listopadu 2017 na: <<https://crs.justice.cz/>>.

¹⁴ Srov. zvláštní část důvodové zprávy k zákonu č. 519/1991 Sb., § 236 až 243d o. s. ř.

takového řešení, nýbrž negativně tak, že uvedl, proč by dovolání *nemělo být řádným* opravným prostředkem. Celkem důvodová zpráva označuje *tři důvody*, které údajně brání tomu, aby se náš právní řád navrátil ke koncepci dovolání, jež se u nás v minulosti uplatňovala. Konkrétně má jít o:

- 1) nežádoucí odsunutí právní moci a vykonatelnosti;
- 2) rozpor s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5;
- 3) rozpor se zásadami rozdělení kompetencí mezi národními republikami a federací.

Vzhledem k tomu, že jmenované důvody dosud nebyly, pokud je nám známo, podrobeny v odborné literatuře souvislejší kritice, je namístě se jimi zabývat podrobněji.

2.1 Nežádoucí odsunutí právní moci a vykonatelnosti?

Není pochyb o tom, že charakteristickým rysem řádného opravného prostředku je jeho odkladný účinek na právní moc, respektive vykonatelnost rozhodnutí.¹⁵ Při prvotním pohledu by se tedy mohlo zdát, že zavedením dovolání jako řádného opravného prostředku skutečně dojde k nežádoucí změně, která oddálí pravomocné řešení věci a – u rozsudků na plnění – rovněž uspokojení věřitelů.¹⁶ Jak však upozorňují Bureš s Drápalem, „*není třeba tuto změnu zveličovat, neboť současný stav, tj. možnost odložit vykonatelnost napadeného rozhodnutí odvolacího soudu (§ 243 o. s. ř.), účinky právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí odvolacího soudu stejně zásadně omezuje*“.¹⁷ Autoři dodávají, že pro právní vztahy účastníků není vhodné ani účelné, aby bylo možné vést exekuci podle rozhodnutí napadeného dovoláním; je-li dovoláním napadené rozhodnutí zrušeno, má to obvykle pouze za následek, že účastníkům vznikly zbytečné náklady v souvislosti s exekucí.¹⁸

S uvedenou argumentací lze vyslovit souhlas. Nevhodnost současné koncepce dovolání jako mimořádného opravného prostředku dokládá sama judikatura Nejvyššího soudu, která musí řešit problematickou otázku vracení plnění, jež bylo poskytnuto na základě pravomocného rozsudku, který byl v dovolacím řízení zrušen. Řešení přijaté velkým senátem občanskoprávního a obchodního kolegia¹⁹ nebylo – pro odpor tohoto kolegia – přijato k publikaci ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek a vyvolalo nesouhlas i v odborné literatuře,²⁰ mj. proto, že zpravidla podněcuje další spor mezi účastníky původního řízení.²¹ Sporné jsou rovněž otázky náhrady nákladů řízení za situace, kdy žalobce poté, co mu žalovaný podle (později) Nejvyšším soudem zrušeného rozsudku plnil, vezme žalobu zpět.²² Zákodárce se sice v nedávné době pokusil daný problém vyřešit tím, že omezil dispoziční oprávnění žalobce nakládat v takovém případě s řízením (srov. § 96 odst. 6 o. s. ř.),

¹⁵ WINTEROVÁ, A. – MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací*. 7. vydání. Praha: Linde, 2014, s. 503. Suspensivní účinek ohledně vykonatelnosti rozhodnutí je v našich poměrech dán zprostředkovaně tím, že vykonatelnost je zásadně vázána na právní moc. Jde však o řešení z komparativního pohledu neobvyklé.

¹⁶ Stejný argument použila proti koncepci dovolání jako řádného opravnému prostředku již koncem 60. let Winterová. Srov. WINTEROVÁ, A. Třetí instance v civilním řízení ano či ne? *Socialistická zákonnost*. 1969, č. 1, s. 41.

¹⁷ BUREŠ, J. – DRÁPAL, L. *Dovolání podle občanského soudního řádu*. Praha: C. H. Beck – SEVT, 1994, s. 118. Současná úprava umožňuje dokonce odklad právní moci rozhodnutí, a to i bez návrhu [§ 243 písm. b) o. s. ř.].

¹⁸ *Ibidem*, s. 119.

¹⁹ Rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011. DRÁPAL, L. – PONDIKASOVÁ, T. Zrušení pravomocného rozhodnutí a „bezdůvodné obohacení“? *Právní rozhledy*. 2015, č. 3, s. 93.

²¹ LAVICKÝ, P. – KOTÁSEK, J. Zákaz zpětvzetí žaloby podle nového § 96 odst. 6 OSŘ. *Právní rozhledy*. 2018, č. 1, s. 7, však správně upozorňují, že na vině je nevhodná koncepce dovolání jako mimořádného opravného prostředku, nikoliv kritizované rozhodnutí.

²² Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2. 1. 2017, sp. zn. 23 Cdo 938/2016. V literatuře k tomu BRIM, L. Rozhodování o nákladech řízení po zrušení rozhodnutí dovolacím soudem a bezdůvodné obohacení. *Právní rozhledy*. 2018, č. 2, s. 58–64.

vyvolal tím spíše další otázky, než aby problém odstranil.²³ Ukazuje se tedy, že současná podoba dovolání jako mimořádného opravného prostředku řízení spíše komplikuje, než aby jej usnadňovala. Tím se současně oddaluje poskytnutí definitivní ochrany porušenému subjektivnímu právu.

V souvislosti s argumentací opírající se o oddálení právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí je třeba dále poukázat na skutečnost, že celková délka řízení v konkrétní věci není – z hlediska úpravy dovolání – závislá výlučně na tom, zda jde o řádný, nebo mimořádný opravný prostředek. Délku řízení v konkrétní věci významně ovlivňuje především to, jak je upravena *přípustnost* dovolání. Jestliže – jak je tomu podle současné úpravy – lze dovolání podat i proti nemeritorním rozhodnutím odvolacího soudu, je zřejmé, že se to zákonitě musí odrazit v celkové délce řízení, neboť ještě před meritorním skončením věci je odvolací soud nucen se k dovolání strany zabývat (třeba opakovaně) řešením procesních otázek (příslušnost soudu, procesní nástupnictví aj.). Tento faktor pak významným způsobem odsunuje poskytnutí ochrany porušenému subjektivnímu právu. Naproti tomu úprava, která připouští dovolání pouze proti rozhodnutím odvolacího soudu meritorní povahy,²⁴ s sebou nutně nese (oproti současnému stavu) zkrácení celkové doby řízení, neboť není prodlužována o úseky, kdy odvolací soud rozhoduje o procesních otázkách. Ve standardním revizním systému pak ke zkrácení celkové délky řízení přispívá i oprávnění odvolacího soudu změnit napadené rozhodnutí.²⁵

Případné obavy, že dovolání jako řádný opravný prostředek může být stranami *zneužíváno* k oddalování právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí, lze rovněž minimalizovat. Nejde pouze o to, že procesní právo zná nástroje, jimiž soud může stranu, respektive jejího zástupce od svévolně podaného dovolání odradit (tzv. *trest pro svévoli*²⁶). Podstatnou roli hraje způsob, jakým zákonodárce nastaví *suspensivní účinek* dovolání.²⁷ Vyjde-li právní úprava z toho, že o přípustnosti dovolání rozhodují odvolací soudy,²⁸ pak podání nepřipustného dovolání nemůže mít žádný vliv na právní moc rozhodnutí. Ta nastane bez dalšího již doručením rozsudku odvolacího soudu. Na tom se také ukazuje, že vhodné nastavení pravidel přípustnosti umožňuje, aby dovolání byla přípustná pouze proti menšině rozsudků odvolacího soudu; jejich většina se stane pravomocnou již skončením řízení v druhé instanci. V každém případě musí být u dovolání zachován tzv. *pyramidální efekt*, tj. rozhodnutí odvolacího soudu musí představovat pouhý zlomek všech soudních rozhodnutí.

Na základě předestřených úvah máme za to, že argumentace důvodové zprávy, podle které koncepce dovolání jako řádného opravného prostředku vede k oddálení právní moci a vykonatelnosti, je zavádějící. Z hlediska ochrany subjektivních práv je podstatnější otázka celkové doby řízení, ve které je řízení skončeno. Na celkovou délku řízení v konkrétní věci má z hlediska dovolání vliv především úprava jeho přípustnosti, nikoliv skutečnost, zda jde o řádný či mimořádný opravný prostředek.

²³ Srov. k tomu LAVICKÝ, P. – KOTÁSEK, J. *Zákaz zpětvzetí žaloby podle nového § 96 odst. 6 OSŘ*, s. 4–6.

²⁴ Srov. bod 340 věcného záměru civilního řádu soudního.

²⁵ Současná úprava sice dovolacímu soudu umožňuje rovněž změnit napadené rozhodnutí [srov. § 243d odst. 1 písm. b) o. s. ř.], je ovšem podle zkušenosti autora v praxi využívána jen sporadicky.

²⁶ Srov. bod 347 věcného záměru civilního řádu soudního.

²⁷ Toho si všimá rovněž ŠTIAVNICKÝ, J. *O hustom práve, implementácii rozhodnutí ESLP, českom a slovenskom dovolaní, slobode prejavu a práve na súkromie*, s. 6 (v tisku).

²⁸ Bod 346 věcného záměru civilního řádu soudního takovou úpravu navrhuje pro případ, kdy odvolací soud potvrdil rozsudek soudu prvního stupně.

2.2 Rozpor s doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5?

V důvodové zprávě k zákonu č. 519/1991 Sb. se dále uvádí, že „[k]dyby dovolání bylo řádným opravným prostředkem, byla by taková úprava v rozporu s tendencí, která je obecně sledována, aby se řízení před soudem stalo efektivnější, lacinější a rychlejší“. Uvedenou tendenci pak důvodová zpráva dokládá doporučením Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5 ze dne 28. 2. 1984, o principech civilního procesu navržených ke zlepšení fungování justice, které údajně členským státům Rady Evropy doporučuje, „aby byly omezeny opravné prostředky, zejména dozorové opravné prostředky (to se týká zejména oprávnění generálních prokurátorů)“. Následně tak důvodová zpráva uzavírá: „Jestliže se náš stát stal členem Rady Evropy, pak se od těchto doporučení nelze odchylovat.“

Na první pohled je zřejmé, že důvodová zpráva v této části trpí vnitřním rozparem. Mělo-li by podle uvedeného doporučení platit, že je třeba zejména omezit „dozorové opravné prostředky“, nelze to vztahovat na dovolání, které je opravným prostředkem, k jehož podání jsou legitimovány strany řízení, popřípadě další oprávněné osoby (vedlejší intervenient), nikoliv však generální prokurátor (či nositel obdobné funkce). Dovolání by se tak mohlo týkat pouze doporučení vztahující se obecně k omezení opravných prostředků. Nic takového ovšem v doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5 nenajdeme. Doporučení sice obsahuje dílčí návrhy ke zvýšení efektivity civilního soudnictví, ve vztahu k opravným prostředkům však pouze v čl. 7 stanoví, že by měla být přijata opatření proti jejich zneužívání.²⁹ O tom, že by za účelem zlepšování fungování justice neměla být připuštěna třetí řádná instance, uvedené doporučení mlčí.³⁰

Stojí naopak za pozornost, že doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (95) 5 ze dne 7. 2. 1995, týkající se zavádění a zlepšování funkčních odvolacích systémů a řízení v civilních a obchodních věcech, s existencí třetí opravné instance v čl. 7 výslovně počítá. Členským státům například doporučuje, aby třetí (rozuměj řádná) instance přezkoumávala pouze meritorní rozhodnutí, která mají zásadní právní význam (písm. c), dává v úvahu zavedení „skokového dovolání“ (písm. d), navrhuje, aby rozhodnutí druhé instance byla zpravidla předběžně vykonatelná (písm. e) a odmítá, aby se třetí instance stala instancí skutkovou (písm. g).³¹

Skutečnost, že zavedení dovolání jako řádného opravného prostředku není v rozporu ani s doporučeními Rady Evropy, ani se neodchyluje od tendencí, „aby se řízení před soudem stalo efektivnější, lacinější a rychlejší“, lze doložit i jinak. Například v sousedním Rakousku, jež je již od roku 1956 členským státem Rady Evropy, jehož právní kultura je nám blízká a jehož úpravou dovolání jako řádného opravného prostředku se inspiroval rovněž věcný záměr civilního řádu soudního, činila v roce 2014 průměrná délka dovolacího řízení 3,5 měsíce.³² Naproti tomu v roce 2012 byla průměrná délka dovolacího řízení v České republice 330 dní, tj. téměř 11 měsíců.³³ Úpravu, která strany řízení v průměru

²⁹ Čl. 7 Zásad v anglickém originálu zní: „Steps should be taken to deter the abuse of post-judgement legal remedies.“

³⁰ To nepopírá ani Winterová, která se uvedeným doporučením rovněž zabývala a nabádala k „rozumnému kompromisu v legislativním řešení dovolání“. Srov. WINTEROVÁ, A. Civilní proces, Evropa a my. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*. 2004, č. 4, s. 13.

³¹ Blíže se doporučením věnoval LAVICKÝ, P. Český civilní proces z pohledu aktů Rady Evropy. In: DÁVID R. – SEHNÁLEK, D. – VALDHANS, J. *Dny práva 2010 – Days of Law*. Brno: Masaryk University, 2010. Dostupné z: <<http://www.law.muni.cz/content/cs/proceedings/>>.

³² Srov. *Výroční zpráva o činnosti rakouského Nejvyššího soudního dvora za rok 2014*, s. 9. Dostupné z: <http://www.deroberstegerichtshof.at/media/2016/09/ogh_taetigkeitsbericht_2014-web.pdf>.

³³ Srov. KNÖTIG, A. Kvalita a rychlost práce Nejvyššího soudu se zvyšuje. In: *Nejvyšší soud* [online]. Dostupné z: <http://www.nsoud.cz/judikaturans_new/ns_web.nsf/f069f297c2422c1bc12576ac0045940f/c89a2b835637a10cc1257f6a0052b74e?OpenDocument>.

11 měsíců udržuje v nejistotě, zda pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu ob stojí, nelze jistě označit za „*efektivnější, lacinější a rychlejší*“ ve srovnání s tou, která jim dá definitivní odpověď zpravidla za dobu třikrát kratší.³⁴

Na základě výše uvedeného máme za to, že ani další argument důvodové zprávy, hovořící proti koncepci dovolání jako řádného opravného prostředku, neobstojí. Z doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. R (84) 5 předně ne plyne, že by členské státy Rady Evropy byly nuceny koncipovat opravné prostředky k nejvyšší soudní instanci jako mimořádné. Nadto se ukazuje, že sama mimořádnost opravného prostředku nemusí znamenat větší efektivitu, hospodárnost a rychlost při ochraně subjektivních práv.

2.3 Rozpor se zásadami rozdělení kompetencí mezi národními republikami a federací?

Podle shora uvedené důvodové zprávy odpovídá pojetí dovolání jako mimořádného opravného prostředku rovněž „*vytýčeným zásadám o rozdělení kompetencí mezi národními republikami a federací. Rozhodování Nejvyššího soudu ČSFR ve věci samé by nebylo s těmito zásadami v souladu.*“ Argumentace důvodové zprávy trpí i v tomto případě vnitřním nesouladem, neboť přehlíží, že rozsudek odvolacího soudu, jímž se podle § 243b odst. 1 o. s. ř., ve znění účinném k 1. 1. 1992, zamítalo dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, byl rozhodnutím o věci samé. Bylo tomu tak proto, že se zamítnutím dovolání potvrzovala věcná správnost napadeného rozsudku odvolacího soudu.

Pokud jde o povahu oněch „*vytýčených zásad*“, uvádí k nim Rubeš, že se ve skutečnosti jednalo o „*nesouhlas slovenských poslanců Federálního shromáždění*“, kteří odmítali připustit, aby „*o dovoláních proti rozsudkům nejvyšších soudů jako soudů odvolacích rozhodoval meritorním rozhodnutím Nejvyšší soud ČSFR*“.³⁵ Zavedení dovolání jako mimořádného opravného prostředku tak bylo ve své podstatě politickým rozhodnutím, jež však se zánikem federace ke konci roku 1992 ztratilo své odůvodnění. Přesto, pokud je nám známo, nebyla ani v tomto směru koncepce dovolání dodnes podrobena kritice.

Máme tak za to, že žádný z argumentů uvedených v důvodové zprávě k zákonu č. 519/1991 Sb., proti koncepci dovolání jako řádného opravného prostředku ve světle podrobnějšího rozboru neobstojí. To však samo k vyslovení závěru, že dovolání v civilních věcech má být upraveno jako řádný opravný prostředek, nepostačuje. Je proto namístě věnovat se věcným hlediskům, která mají na pojetí dovolání rozhodný vliv. Podle našeho názoru je jedním z takových hledisek *důvod opravného prostředku*, kterým je v případě dovolání *nesprávné právní posouzení věci*. Neméně podstatnou roli při úvaze o tom, zda opravný prostředek má, nebo nemá prolamovat právní moc rozhodnutí, musí hrát rovněž hlediska ústavněprávní, zejména *princip právní jistoty*.

3. Nesprávné právní posouzení věci

Podle současné právní úpravy lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na *nesprávném právním posouzení věci* (§ 241a odst. 1 o. s. ř.). Jak jsme

³⁴ Jsme si samozřejmě vědomi toho, že koncepce dovolání jako řádného opravného prostředku automaticky neznamená zkrácení celkové doby řízení. Podstatnou roli zde hrají i další faktory, mezi které patří úprava přípustnosti dovolání, kvalita podaných dovolání, odborná úroveň soudců odvolacího soudu apod.

³⁵ RUBEŠ, J. Kodifikace a rekodifikace civilněprocesních předpisů u nás. *Právní praxe*. 1993, č. 3, s. 135.

již konstatovali výše *sub* 1., stejný dovolací důvod obsahovala i naše historická úprava dovolání (srov. § 503 čís. 4 c. ř. s.) za situace, kdy se jednalo o řádný opravný prostředek. V prvním případě tedy nesprávné právní hodnocení představuje důvod opravného prostředku mimořádného, ve druhém řádného.³⁶ Je však povaha nesprávného právního posouzení věci taková, aby mohla být důvodem jak mimořádného, tak řádného opravného prostředku?

K důvodům mimořádných opravných prostředků Fasching uvádí, že jimi může být pouze existence tak závažných vad pravomocného rozhodnutí, že jeho zachování by pro právní řád a právní mír představovalo větší nevýhodu než jeho zrušení nebo změna.³⁷ Naši výchozí otázku je proto třeba upřesnit v tom smyslu, zda nesprávné právní hodnocení věci představuje natolik závažnou vadu pravomocného rozhodnutí, jež odůvodňuje jeho zrušení či změnu. Abychom na ni mohli přesvědčivě odpovědět, je namíště zkoumat, jaké další vady pravomocného rozhodnutí právní úprava považuje za natolik závažné, aby odůvodňovaly jeho odstranění v řízení o mimořádných opravných prostředcích.

Platný občanský soudní řád upravuje vedle dovolání ještě dva další mimořádné opravné prostředky, a to *žalobu na obnovu řízení* (§ 228 o. s. ř.) a *žalobu pro zmatečnost* (§ 229 o. s. ř.). U prvně jmenované žaloby je důvodem opravného prostředku *nesprávně zjištěný skutkový stav*,³⁸ u druhé pak existence tzv. *zmatečností vad*. Právní úprava žaloby na obnovu řízení však uplatnění uvedeného důvodu *omezuje* na případy, kdy nesprávnost či neúplnost skutkových zjištění nemá původ v *zavinění* strany, která se odstranění pravomocného rozhodnutí domáhá [srov. § 228 odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. V případě žaloby pro zmatečnost občanský soudní řád – na rozdíl od zahraničních úprav – obdobné hledisko nestanoví, je za to však oprávněně kritizován.³⁹ Z komparativního pohledu totiž platí, že nelze činit rovnítko mezi tzv. *zmatečnostními vadami* a *důvody žaloby pro zmatečnost*.⁴⁰ K prolamování právní moci by tudíž nemělo docházet z důvodů existence jakýchkoliv zmatečností vad, nýbrž jen pro *kvalifikované zmatečnosti*, jimiž jsou obecně ty, jež před právní mocí nevyšly nebo nemohly vyjít najevo.⁴¹ To je důvodem, proč jsou v procesní teorii mimořádné opravné prostředky označovány za tzv. *subsidiární prostředky nápravy*.⁴² Mají místo pouze tam, kde nápravy rozhodnutí *nebylo možno* dosáhnout za pomoci opravného prostředku řádného.⁴³

Hledisko, zda určitá závažná vada rozhodnutí *nemohla být zjištěna a v řízení namítána* již před nabytím právní moci rozhodnutí, lze s úspěchem uplatňovat u důvodů obnovy (např. po pravomocném skončení řízení se objevil svědek události) a žaloby pro zmatečnost (např. po skončení řízení vyšlo najevo, že rozhodoval vyloučený soudce), nikoliv však u důvodu spočívajícího v nesprávném právním posouzení věci. Povaha tohoto důvodu se totiž od obou předchozích liší, neboť nelze říci, že by odlišný právní názor nemohl být uplatněn již v předchozím průběhu řízení. Neúspěšná strana v řízení zpravidla uplatňuje své odlišné právní hodnocení věci, není s ním ovšem před soudy nižších stupňů úspěšná.

³⁶ Nesprávné právní posouzení věci je rovněž jedním z důvodů odvolání [srov. § 205 odst. 2 písm. g) o. s. ř.], které je řádným opravným prostředkem.

³⁷ FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*. 2. vydání. Wien: Manz, 1990, s. 1005, marg. č. 2030.

³⁸ Srov. WINTEROVÁ, A. Důvody opravných prostředků. *Právník*. 1979, roč. 118, č. 10, s. 952.

³⁹ Srov. LAVICKÝ, P. *Zmatečnost civilního soudního řízení*, s. 9 (v tisku).

⁴⁰ *Ibidem*, s. 10.

⁴¹ DVOŘÁK, B. *Nad důvody prolamování právní moci rozhodnutí*, s. 5 (v tisku).

⁴² Srov. ROSENBERG, L. *Lehrbuch des Deutschen Zivilprozeßrechts*. 3. vydání. Otto Liebmann: Berlin, 1931, s. 544.

⁴³ Zásada subsidiarity se uplatňuje i v řízení o ústavní stížnosti. K tomu srov. náleží Ústavního soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. I. ÚS 3113/13, bod 10.

Pak to ale znamená, že mimořádný opravný prostředek založený na důvodu nesprávného právního posouzení věci ve skutečnosti neslouží k odstraňování závažných vad pravomocného rozhodnutí, které nebyly nebo nemohly být odstraněny již v původním řízení, tj. *nemá subsidiární charakter*, nýbrž fakticky představuje další, „zapřenou“ řádnou instanci.⁴⁴

Při hlubším zkoumání kritéria nesprávného právního hodnocení věci zjistíme, že se jako důvod mimořádného opravného prostředku nehodí ani z dalšího důvodu. Již Hrdlička upozorňoval, že možnost změny či zrušení pravomocného rozhodnutí musí být chápána jako *vyjimka* z pravidla nezměnitelnosti a závaznosti rozhodnutí.⁴⁵ Tomu musí odpovídat i důvody mimořádných opravných prostředků, na jejichž základě lze právní moc prolamovat. Těmito důvody by měly být nejen okolnosti, které v předchozím řízení nevyšly nebo nemohly vyjít najevo, ale které jsou zároveň *objektivně zjistitelné*. To může být případ důkazního prostředku, jehož existence vyšla najevo po skončení řízení, nebo situace, kdy soudy v předchozím řízení odňaly straně možnost účasti v procesu. Pokud však jde o právní posouzení, toto kritérium se objektivním měřítkům vzpírá.

Na rozdíl od zjišťování skutkového stavu věci, jež je činností čistě *intelektuální*, při které soudce – především na základě dokazování – poznává okolnosti vnějšího (méně často vnitřního) světa, představuje právní posouzení věci činnost nejen intelektuální, nýbrž i *volní*. Volní povaha soudcovské činnosti je dobře patrná v případech, kdy rozhodná norma soudci poskytuje prostor k *uvážení*,⁴⁶ nebo tam, kde text právního předpisu obsahuje *neurčité pojmy*. Ale i v případech, kdy právní normy obsahují pojmy relativně určité, nelze tvrdit, že by bylo možné dojít pouze k jedinému správnému řešení určité právní otázky. Pluralita interpretačních metod zpravidla vyústuje v pluralitu možných aplikačních řešení. Je pak na soudci, aby v souladu se svým svědomím *zvolil* jedno z možných, nikoliv ale jediné možné řešení právní otázky.⁴⁷

Rozdíl mezi zjišťováním skutkového stavu a právním hodnocením věci je ve své podstatě vyvolán rozdílem mezi „*světem, jaký je*“ (*Sein*) a „*světem, jaký má být*“ (*Sollen*). Tato odlišnost pak nutně ovlivňuje i způsob, jakým lze přezkoumávat nesprávnosti v jedné a druhé z těchto oblastí. Jestliže způsob, jakým se odehrál určitý skutkový děj, je *objektivně* dán a v řízení jde o to, pravdivě jej poznat, nelze naopak říci, že by existovalo *jediné objektivně správné* řešení určité právní otázky. Toto tvrzení není výrazem nějakého právního nihilismu, ale realistickým přijetím faktu, že v normativní oblasti neexistují nějaká neměnná a jediná možná řešení právních otázek. Právní názory se mohou vyvíjet, měnit, přičemž obecně nelze říci, že by právě překonaná interpretace byla objektivně horší než ta, která je nově (byť většinově) zastávána.

Z uvedeného důvodu máme za to, že povaha *právního posouzení věci*, jež se vzpírá objektivním měřítkům, brání jeho akceptaci jako důvodu mimořádného opravného pro-

⁴⁴ Uvedené hledisko akceptuje též Evropský soud pro lidská práva, který z hlediska zachování principu právní jistoty zkoumá, zda důvody, pro které je mimořádný opravný prostředek podáván, již byly nebo mohly být posouzeny v řízení před soudy nižších stupňů. Srov. věc *PSMA, spol. s r.o. v. Slovensko*, rozsudek ze dne 9. 6. 2015, stížnost č. 42533/11, bod 78.

⁴⁵ HRDLIČKA, J. Obnova v soustavě mimořádných opravných prostředků. *Acta Universitatis Carolinae – Iuridica*. 1971, č. 3, s. 123.

⁴⁶ Obvykle v případech, kdy soud vydává konstitutivní rozhodnutí, kterým zasahuje přímo do práv a povinností stran. Občanský zákoník těmito kompetencemi soudu nešetří, a to ani v závazkovém právu (srov. § 1749, 1766, 1792, 1793 o. z.).

⁴⁷ Kelsen v uvedeném smyslu píše: „*Že soudcovský rozsudek se zakládá na zákonu, neznamená v pravdě nic jiného, než že nevybočuje z rámce, který představuje zákon: znamená, že tento rozsudek je jednou z možných, nikoliv jedinou možnou individuální normou v rámci aplikované generální normy.*“ Srov. KELSEN, H. *Ryzí nauka právní. Metoda a základní pojmy*. Brno – Praha: Orbis, 1933, s. 42. Za citaci v tomto směru stojí i známý výrok Knappův, který tvrdil, že „*o volitivním charakteru soudního rozhodnutí jistě nikdy nezapochyboval ani nejmladší soudní auskultant.*“ Srov. KNAPP, V. Úvahy o civilním procesu (z podnětu Macurovy knihy „*Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného.*“). *Právník*. 1994, roč. 133, č. 9–10, s. 815.

středku. Nejistota spojená s tím, že v zásadě nelze dospět k jedině správnému řešení právní otázky, není kompatibilní s *výjimečnou* povahou důvodů, jimiž má být prolamování právní moci rozhodnutí odůvodněno. Jestliže tedy právní řád jako důvod mimořádného opravného prostředku stanoví nesprávné právní posouzení věci, otevírá tím širokou bránu ke znejišťování právního prostředí, neboť vždy lze (s větší či menší mírou přesvědčivosti) argumentovat pro odlišné řešení právní otázky,⁴⁸ než které zaujal soud v pravomocném rozhodnutí. Tím se dostáváme k *principu právní jistoty*, s nímž by měla být koncepce dovolání rovněž v souladu.

4. Princip právní jistoty

Snaha o dosažení správného rozhodnutí, tj. rozhodnutí, které vychází ze správně zjištěného skutkového stavu a ve kterém je správně aplikováno právo, vyplývá již z účelu civilního procesu. Jedině správné rozhodnutí zajišťuje poskytnutí ochrany porušenému či ohroženému subjektivnímu právu. Systém kontroly správnosti rozhodnutí, nemá-li se obracet proti samotnému účelu řízení, však nemůže být bezbřehý. Hypertrofovaný přezkum soudních rozhodnutí by ve svém důsledku vedl pouze k tomu, že na vlastní ochranu subjektivního práva by nezbylo místo. Právní řád se proto pravidelně smiřuje s určitou „chybovostí systému“⁴⁹ a toleruje⁵⁰ i taková pravomocná rozhodnutí, která správná či procesně bezvadná nejsou. V návaznosti na Faschinga⁵¹ tak můžeme tvrdit: některé vady pravomocného rozhodnutí nejsou natolik závažné, aby odůvodňovaly jeho zrušení či změnu; výhoda, která by odstraněním pravomocného rozhodnutí vznikla, totiž nevyvažuje nevýhodu, která by tím byla způsobena právnímu řádu a *právní jistotě*.

Principem právní jistoty se v souvislosti s napadáním pravomocných rozhodnutí zabývá ve své judikatuře rovněž Evropský soud pro lidská práva (dále jen „ESLP“). Ve věci *Brumărescu proti Rumunsku* vyšel ESLP z toho, že právo na spravedlivé projednání věci, vyplývající z čl. 6 odst. 1 Úmluvy na ochranu lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“), musí být vykládáno ve světle preambule Úmluvy, jež prohlašuje princip právního státu za součást společného dědictví smluvních států. Jedním ze základních prvků právního státu je princip právní jistoty, který kromě jiného vyžaduje, aby konečné řešení každého sporu nebylo znovu zpochybňováno.⁵² V navazující judikatuře ESLP doplnil, že právní jistota předpokládá zásadu *res iudicata*, která vyjadřuje konečnost soudních rozhodnutí. Tato zásada zdůrazňuje, že žádná ze stran není oprávněna požadovat přezkum pravomocného rozhodnutí pouze za účelem dosažení opětovného projednání a rozhodnutí věci.⁵³ V rozsudku ve věci *Kot proti Rusku* pak ESLP uvedl, že pravomoc vyšších soudů zrušit nebo změnit pravomocné rozhodnutí může být využívána pouze k nápravě zásadních vad (*fundamental defects*). Pouhá možnost dvou rozdílných právních posouzení věci přitom není důvodem k opětovnému přezkumu rozhodnutí.⁵⁴

⁴⁸ I kdyby šlo o otázku již v judikatuře dovolacího soudu řešenou, může odvolatel napadat pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu s tím, že Nejvyšší soud má již vyřešenou otázku posoudit jinak (§ 237 o. s. ř.).

⁴⁹ Tzv. *Fehlerkalkül*. Srov. MERKL, A. *Die Lehre von der Rechtskraft. Entwickelt aus dem Rechtsbegriff. Eine Rechtstheoretische Untersuchung*. Leipzig – Wien: Franz Deuticke, 1923, s. 277 an.

⁵⁰ Srov. ŠŤASTNÝ, M. *Civilní žaloba v právu československém*. Praha: Nákladem knihovny Sborníku věd právních a státních, 1934, s. 83.

⁵¹ FASCHING, H. W. *Lehrbuch des österreichischen Zivilprozeßrechts*, s. 780–781, marg. č. 1543, a s. 1005, marg. č. 2030.

⁵² *Brumărescu proti Rumunsku*, rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 28. 10. 1999, č. 28342/95, § 61.

⁵³ *Ryabikh proti Rusku*, rozsudek ESLP ze dne 24. 7. 2003, č. 52854/99, § 52.

⁵⁴ *Kot proti Rusku*, rozsudek ESLP ze dne 18. 4. 2007, č. 20887/03, § 24.

V posledně citovaném rozsudku ESLP dále doplnil, že není rozhodující, zda pravomocné rozhodnutí napadá zástupce státu, nebo strana řízení.⁵⁵ Není-li namítáno, že soudy jednaly mimo svou pravomoc nebo že v řízení došlo k zásadní vadě, nejsou dány mimořádné okolnosti, které by odůvodňovaly zrušení pravomocného rozhodnutí.⁵⁶ Uvedený názor ESLP, který vykládá čl. 6 odst. 1 Úmluvy, má podle našeho názoru na koncepci dovolání *zásadní vliv*.

Domnívám se, že současná úprava dovolání jako mimořádného opravného prostředku, jehož jediným důvodem je *nesprávné právní posouzení věci* odvolacím soudem (§ 241a odst. 1 o. s. ř.), nevyhovuje shora uvedeným požadavkům Úmluvy a je třeba ji nahradit. Řečeno jinak, nesprávné právní posouzení věci odvolacím soudem *nepředstavuje* zásadní vadu rozhodnutí (*fundamental defect*) ve smyslu judikatury ESLP, a neodůvodňuje tedy prolamování právní moci napadeného rozhodnutí. Platná úprava dovolání tak narušuje právní jistotu jako jeden ze základních prvků právního státu.

Právní jistota přitom není nějakým abstraktním pojmem. Její narušení může citelně zasahovat jak samotné *strany řízení*, tak i *třetí osoby*. Shora *sub* 2.1 již bylo poukázáno na judikaturou řešené případy,⁵⁷ kdy v důsledku zrušení pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu, na jehož základě žalovaný plnil, vzniká mezi stranami *nejistota* o tom, zda tím došlo k zániku žalovaného dluhu, či nikoliv. Žalobce v takové situaci pravidelně tvrdí, že k zániku dluhu došlo, a plnění poskytnuté žalovaným proto nehodlá dobrovolně vrátet. Přesto, že nemá zájem na pokračování řízení, nutí jej nová úprava § 96 odst. 6 o. s. ř.⁵⁸ k tomu, aby ve sporu (proti své vůli!) pokračoval. Bylo však správně poukázáno na to, že pokračování v řízení nemůže skončit jinak než zamítnutím žaloby, a žalovanému (nevznes-li žalobu navzájem) tak nemůže přinést titul, na jehož základě by se mohl poskytnutého plnění (v případě, že se jednalo o bezdůvodné obohacení) domáhat zpět.⁵⁹ V důsledku nesprávně pojaté koncepce dovolání jako mimořádného opravného prostředku⁶⁰ tak paradoxně dochází k tomu, že výsledkem dovolacího řízení je *vznik dalšího sporu* mezi stranami. To právní jistotě neprospívá.

Obdobně mohou být zrušením pravomocného rozhodnutí odvolacího soudu v řízení o dovolání zasaženy *právní poměry třetích osob*. Byť ustanovení § 243g odst. 2 o. s. ř. deklaruje ochranu třetích osob, nemůže zabránit tomu, aby například bylo zpochybnováno vlastnické právo třetí osoby, na niž žalobce převedl věc po právní moci rozhodnutí o určovací žalobě, bylo-li toto rozhodnutí následně v dovolacím řízení zrušeno. I v tomto případě současná procesní úprava podněcuje k vedení dalšího sporu mezi třetí osobou a původním žalovaným, v němž se bude řešit otázka, zda třetí osoba nabyla věc v dobré víře.⁶¹ Místo toho, aby pravomocné soudní rozhodnutí vytvářelo právní jistotu, tak nevhodně zvolená úprava jeho napadání vyvolává další spory.

⁵⁵ Jinak zřejmě Kmec s odkazem na věc *OOO Link Oil SPB proti Rusku*, rozhodnutí ze dne 25. 6. 2009, č. 42600/05, oddíl A, který dle našeho názoru přehlíží, že z hlediska judikatury ESLP je podstatné, zda napadené pravomocné rozhodnutí trpí zásadní vadou (*fundamental defect*). Srov. KMEC, J. – KOSAŘ, D. – KRATOCHVÍL, J. – BOBEK, M. *Evropská úmluva o lidských právech. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 776.

⁵⁶ *Kot proti Rusku*, rozsudek ESLP ze dne 18. 4. 2007, č. 20887/03, § 29.

⁵⁷ Srov. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia NS ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 31 Cdo 3309/2011.

⁵⁸ Účinná od 30. 9. 2017, srov. čl. II bod 1 zákona č. 296/2017 Sb.

⁵⁹ Srov. LAVICKÝ, P. – KOTÁSEK, J. *Zákaz zpětvzetí žaloby podle nového § 96 odst. 6 OSŘ*, s. 6.

⁶⁰ Shodně *ibidem*, s. 7.

⁶¹ Srov. LAVICKÝ, P. Názor, že dovolání coby řádný opravný prostředek oslabí princip právní jistoty, je absurdní. In: *Česká justice* [online]. Dostupné z: <<http://www.ceska-justice.cz/2018/01/petr-lavicky-nazor-ze-dovolani-coby-radny-opravny-prostredok-oslabi-princip-pravni-jistoty-je-absurdni/>>.

Konečně doplňujeme, že koncepci dovolání jako mimořádného opravného prostředku nelze odůvodňovat ani *veřejným zájmem na sjednocování judikatury*. Tuto (jistě důležitou) funkci⁶² může dovolání dobře plnit i jako opravný prostředek řádný, a to bez toho, že by plněním uvedeného cíle docházelo k oslabování principu právní jistoty.

Závěr

Provedené zkoumání ukázalo, že legislativní koncepce dovolání jako mimořádného opravného prostředku, jež byla přijata na počátku 90. let, není koncepcí správnou. Předně neobstojí argumentace zákonodárce, která měla zavedení dovolání jako mimořádného opravného prostředku odůvodňovat. Výše jsme ukázali, že koncepce dovolání jako řádného opravného prostředku bez dalšího neznámá prodloužení celkové délky řízení; z tohoto hlediska jsou rozhodné i další faktory, především úprava přípustnosti tohoto opravného prostředku. K tomu, aby dovolání bylo upraveno jako mimořádný opravný prostředek, Českou republiku nevedou ani doporučení Rady Evropy; ty naopak se třetí instancí v civilním řízení počítají. Konečně neplatí ani důvodovou zprávou k zákonu č. 519/1991 Sb. zastávaný závěr, že dovolání jako řádný opravný prostředek odporuje zásadám rozdělení kompetencí mezi národními republikami a federací; tento argument padl nejpozději spolu se zánikem československého státu.

Z hlediska koncepce dovolání v civilních věcech je naopak podstatné, že důvod tohoto opravného prostředku, kterým je nesprávné právní posouzení věci, nevyhovuje jako důvod mimořádného opravného prostředku. Nejistota spojená s tím, že obecně nelze dospět k jedinému správnému řešení určité právní otázky, není slučitelný s výjimečnou povahou důvodů, jimiž může být prolamování právní moci rozhodnutí justifikováno. S tím dále souvisí, že odlišné právní hodnocení věci mohla strana uplatnit již v dřívější fázi řízení; přes své současné legislativní zakotvení jako mimořádný opravný prostředek tak dovolání fakticky přestavuje další, „zapřenou“ řádnou instanci.

Platná úprava dovolání se nadto dostává do kolize s judikaturou ESLP, jež při výkladu čl. 6 odst. 1 Úmluvy vychází z toho, že pravomoc vyšších soudů zrušit nebo změnit pravomocné rozhodnutí může být využívána pouze k nápravě zásadních vad (*fundamental errors*) pravomocného rozhodnutí. Pouhá možnost odlišného právního posouzení věci však takovou zásadní vadu nepředstavuje. Prolamování právní moci rozhodnutí z tohoto důvodu narušuje právní jistotu jako jeden ze základních prvků právního státu. Dovolání by proto mělo být napříště koncipováno jako *řádný opravný prostředek*.

⁶² KODEK, G. E. – MAYR, P. G. *Zivilprozessrecht*. 2. vydání. Wien: Facultas.wuv, 2013, s. 366–367, marg. č. 1088.

On the Review Appeal in Civil Matters

Bohumil Dvořák

Abstract: The article deals with the conception of review appeal in civil matters. In particular, it points out that the current Czech legislation treats the review appeal as an extraordinary appeal. Reasons for this approach are subject to criticism. Firstly, the author argues that dealing the review appeal as an extraordinary appeal may be more expensive and less effective. Secondly, the author doubts that the recommendations of the Council of Europe require such a conception of the review appeal. Finally, the criticized conception of review appeal can no longer be justified by the division of competences in the federal state. The author concludes that an incorrect legal assessment of the case is not appropriate as a reason for extraordinary appeal. In compliance with the ECHR case-law, the reasons for breaking the *res iudicata* should consist only in the fundamental defects of a final and binding decision. However, an incorrect legal assessment of the case by the lower court does not constitute such a serious defect. The review appeal should therefore be designed as an ordinary appeal (as an ordinary third instance).

Key words: review appeal, ordinary and extraordinary appeals, final and binding judicial decision, *res iudicata*, admissibility, incorrect legal assessment, legal certainty, fundamental defects